

رابطه باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه با عشق به پول

* محسن گل‌پرور

** زهرا جوادیان

چکیده

یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که از بین ابعاد عشق به پول، اهمیت، موفقیت و برانگیزانندگی، قادر به پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه ($p < 0/05$) است. اما برای باور به دنیای ناعادلانه نیز نتایج نشان داد که اهمیت و موفقیت - از زیرمقیاس‌های عشق به پول - می‌توانند این نوع باورها ($p < 0/05$) را پیش‌بینی کنند. ناگفته نماند تلویحات نقش عشق به پول و باورهای دنیای عادلانه و ناعادلانه نیز در پایان مورد بررسی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی

عدالت، دنیا، پول، عشق به پول، باور به دنیای عادلانه، باور به دنیای ناعادلانه.

*. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان. drmgolparvar@gmail.com

** کارشناس ارشد دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان. zjavadian791@gmail.com

تاریخ دریافت: 88/9/27 تاریخ تأیید: 89/12/18

طرح مسئله

باور به عدالت به‌عنوان ارزشی اخلاقی در دین مبین اسلام از همان بدو ظهور اسلام، از سوی اولیای دین و اندیشمندان محور توجه و بحث بوده است. حاصل این توجه و تبادل دیدگاهها، مجموعه‌ای نسبتاً غنی از نوشتارهای علمی، فلسفی و اخلاقی است. (توتونچیان و عیوضلو، 1379؛ علیخانی، 1382 و 1386؛ سبحانی و رضوی، 1383؛ صدر، 1388) بر پایه همین غنای نوشتاری موجود در باب عدالت از یکسو و عجز بودن باور به عدالت و رعایت اصول اخلاقی در گفتار، عمل و کردار مسلمانان از سوی دیگر، می‌توان به‌خوبی از وجود باور به‌دنیا‌ی عادلانه (مبتنی بر آموزه‌های دین مبین اسلام) در میان مردم مسلمان و به‌ویژه ایرانیان سخن به‌میان آورد. (گل‌پرور و اکبری، 1388) با این‌همه، سیر توجهات پژوهشی در قالب پژوهش‌های علمی به باورهای معطوف به عدالت در دنیا‌ی فانی، بخشی بر پایه استفاده از نظریاتی بوده که از سوی گروهی از اندیشمندان ادیان دیگر (نظیر مسیحیت) طرح و بسط یافته است. برای نمونه، باور به دنیا‌ی عادلانه از طریق دیدگاه‌های محققانی چون رابین و پیلاو¹ (1973 و 1975) و لرنر² (1980) در پژوهش‌هایی چند مورد بررسی قرار گرفته که با وجود تشابهاتی با باورهای بنیادین مسلمانان به‌خصوص ایرانیان، ممکن است در حوزه‌هایی بین باور به عدالت در دنیا و باورهای مسلمانان، تفاوت‌هایی نیز وجود داشته باشد.

در این پژوهش به بررسی «رابطه باور به دنیا‌ی عادلانه و ناعادلانه با عشق به‌پول» پرداخته شده است. جامعه آماری پژوهش پیش‌رو، تمامی افراد بزرگسال ساکن در شهر اصفهان است که در آن با استفاده از نمونه‌گیری چند مرحله‌ای، 900 نفر (450 زن و 450 مرد) برای پاسخگویی به پرسشنامه‌های پژوهش انتخاب شدند. روش پژوهش نیز همبستگی است.

پرسشنامه‌های پژوهش شامل پرسشنامه‌های عشق به‌پول تانگ و چیو (2003) با چهار زیرمقیاس اهمیت، موفقیت، برانگیزانندگی و غنی‌بودن و پرسشنامه باور به دنیا‌ی عادلانه و

-
1. Rubin & Peplau.
 2. Lerner.

ناعادلانه رایین و پپالو (1975) است. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گامه‌گام مورد تحلیل قرار گرفت.

بنابراین در این پژوهش تلاش شده تا پیوند میان دوچیز بررسی گردد: یکی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه به‌معنای باوری اخلاقی و فراگیر در میان مردم کشورها و فرهنگ‌های مختلف (گل‌پرو و اکبری، 1388) و دیگری نیز عشق به پول. در این بررسی در پی آنیم تا بدانیم آیا باورهای کنونی در باب عدالت در دنیا در میان افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، از تعاریفات بنیادین به پول - به‌معنای عاملی اقتصادی - هوش می‌پذیرد یا خیر. روشن‌شدن این مهم، بسترهای پژوهشی آینده را برای ساخت، طرح و بسط ابزارهایی که مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام است، فراهم می‌سازد و از دیگر سو، تصویری مقدماتی از پیوند بین باورهای ارزشی و اخلاقی (نظیر عدالت) با عوامل اقتصادی (مانند پول) فراهم می‌کند بر همین پایه طی مباحث بعدی گامه‌گام متغیرهای مطرح‌شده در پژوهش را همراه با پیوند بین آنها مرور خواهیم کرد.

بر پایه تحقیقات صورت‌گرفته، پول می‌تواند نگرش‌های متعددی نظیر موفقیت، جذابیت، امنیت‌خاطر و سربلندی را به‌همراه آورد. در واقع پول نظامی برای سنجش مباحث‌هاست، اما معانی فرعی بسیاری دارد که در چگونگی استفاده از آن تأثیر می‌نهد (فرنهام و آرگایل، 1384) از سوی دیگر، چالش‌های نظری زیادی وجود دارد، مبنی بر اینکه آیا رفتارها، نگرش‌ها و دیدگاه‌های انسان‌های جوامع کنونی نسبت به پول و نحوه استفاده از آن عقلانی و منطقی است، یا غیرمنطقی و غیرعقلانی. به‌واقع نکته محور در این حوزه آن است که آیا در رفتارها و برخورد انسان با پول - چه در سطح ذهنی و چه در سطح عملکردی - عقلانیت وجود دارد یا خیر؟ این بحث‌ها به باور لی، تارپی و وب‌لسی¹ (1987) شاید از بُعد مسائل اقتصادی حائز اهمیت باشد، ولی از بُعد روانشناسی اقتصادی چندان سودمند نیست؛ چراکه از ماهیت رفتارها و نگرش‌ها نسبت به پول فاصله می‌گیرد. در هر حال، شواهد تحقیقی فراوانی وجود دارد که بر پایه آنها، علایق انسان‌ها به پول می‌تواند در سرفرین شود. به باور تانگ و چیو² (2003) پول ابزاری تجاری و سنجش‌ای ارزشی است؛ بدین معنا که پول برای بسیاری

1. Lea, Tarp & Webley.
2. Tang & Chiu.

عاملی برانگیزاننده (گوپتا و شاول،¹ 1998) و برای برخی نیز عامل سلامتی و بهداشت است. (هرزبرگ،² 1987)

از مجموعه تلاش‌های محققان مختلف برای بررسی نگرش‌ها و مسائل مربوط به پول و اخلاق پولی، می‌توان به فعالیت تانگ و همکاران (2002 و 2003) در خصوص ساخت مقیاس عشق به پول اشاره کرد. تانگ و همکاران پس از بررسی‌های گسترده و جامع بدین نتیجه رسیدند که عشق به پول دارای دست‌کم چهار عامل است: اهمیت،³ موفقیت،⁴ برانگیزانندگی⁵ و غنی بودن (غنا).⁶

بر اساس آنچه تانگ و چپو (2003) گزارش نمودند، «اهمیت»، مؤلفه شناختی علاقه‌مندی به پول است. این مؤلفه، ارزشی است که فرد از لحاظ فکری برای پول و پولدار بودن قائل‌اند عامل «موفقیت» نیز در زمره عناصر شناختی وفکری بوده و شامل داورهای فکری فرد در باب پول به‌عنوان نشانه موفقیت است. عامل «برانگیزانندگی» نیز مؤلفه رفتاری علاقه‌مندی به پول بوده و مبتنی بر تأثیری است که پول از نظر رفتاری بر جای می‌گذارد. در نهایت «توانگری و غنی بودن» مؤلفه عاطفی علاقه‌مندی به پول است که بر تحمیل عاطفی و هیجانی مردم بر داشتن مقدار زیادی پول، متمرکز است. جالب اینکه چهار مؤلفه مزبور از طریق تحقیقاتی که در کشورهای مختلف صورت گرفته، به اشکال مختلفی از سوی مردم - به‌عنوان عناصر نگرشی مربوط به پول - مطرح شده‌اند (گوپتا و شاول، 1998؛ دسی، کاستنر و ریان،⁷ 1999؛ تانگ و چپو، 2003)

به هر روی آنچه از نظریات معطوف به پول برمی‌آید، این است که پول تا حد زیادی به ابزاری برای ارزیابی شایستگی و موفقیت و از سویی به عاملی برانگیزاننده بدل شده است. همین‌امر به شکل‌های مختلف می‌تواند چگونگی داور و باورهای فرد را در حوزه‌های

-
1. Gupta & Shaw.
 2. Herzberg.
 3. Importance.
 4. Success.
 5. Motivator.
 6. Rich.
 7. Deci, Koestner & Ryan.

گوناگون از خود متأثر سازد. لرنر (1980) دهه هفتاد این پیشنهاد را مطرح کرد که انسان‌ها خواهان باور به این عقیده‌اند که در دنیایی زندگی می‌کنند که در آن انصاف و عدالت جاری است. این نیاز در چگونگی مقابله و واکنش به تجارب سرشار از عدالت یا بی‌عدالتی، نوه‌های خود را نشان می‌دهد. ایده‌های لرنر تحت عنوان نظریه مشهور باور به دنیای عادلانه¹ (BJW) مفهوم‌سازی شد. در این نظریه پیشنهاد اصلی این است که افراد می‌کوشند تا باور نمایند در دنیایی زندگی می‌کنند که انسان‌ها آنچه شایستگی و لیاقتش را دارند، به دست می‌آورند (لرنر و میلر، 1978) در این چهار دهه، باور به دنیای عادلانه توجه بسیاری را به‌عنوان عامل تفاوت‌های فردی جلب نموده است. (فرنهام، 2003؛ گل‌پرور و عریضی، 1386؛ گل‌پرور و جوادی، 1386؛ کامکار و جوادی، 1386)

شواهد تحقیقی روزفزون نشان می‌دهد که باور به دنیای عادلانه دارای کارکردهای سازگارانه‌ای است؛ نظیر ایجاد الزام و تعهد درونی در افراد برای رفتار به شیوه منصفانه، به دست دادن چهارچوبی برای تعبیر حواشی که برای افراد اتفاق می‌افتد و نیز ایجاد امنیت و اطمینان خاطر برای هدفمند بودن در زندگی. (دلبرت، 2001) براساس همین کارکردها، این‌گونه باورها با شاخص‌های بهداشت روانی نظیر رضایت از زندگی بالاتر، عاطفه مثبت بیشتر و اضطراب و فسادگی پایین‌تر، همبسته است. (گل‌پرور و جوادی، 1386) در کنار این روابط، بر پایه تحقیقات صورت‌گرفته، باور به دنیای عادلانه آن‌گونه که در مفهوم‌سازی‌های اولیه مطرح شده، چندان هم تکبعدی نیست. در پیشینه تحقیقات این حوزه، آشکالی از این نوع باورها مطرح شده است؛ مانند باور به دنیای عادلانه برای خود، باور به دنیای عادلانه برای دیگران، باور به دنیای عادلانه شخصی، باور به دنیای عادلانه عمومی و حتی باور به دنیای ناعادلانه. (گل‌پرور و عریضی، 1386) آن‌گونه که فرنهام و پروکتر (1989) برای اولین بار بازگفته‌اند، باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه دو بعد یک پیوستار نیستند، بلکه دو سازه مستقل‌اند. درون‌مایه باور به دنیای عادلانه بر محور قاعده‌مندی دنیایی است که انسان‌ها در آن می‌زیند؛ درحالی که باور به دنیای ناعادلانه بر پایه رهایی از این باور است که دنیا براساس قواعدی نظیر انصاف و عدالت

1. Belief in a just world.

چرخش نمی‌کند به هر روی، شواهد تحقیقی حاکی از آن است که باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه با متغیرهای به نسبت متفاوتی مرتبط است. (فرنهام و پروکتر، 1989؛ گل‌پرور، 1389)

اما زیربنای نظری رابطه احتمالی بین عشق به پول و باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه، تا اندازه‌ای بر الگوی حفاظت ارزشی اسکیتکا (2002) متمرکز است. در این الگو چنین آمده که داور ی قرارداد در باب عادلانه یا ناعادلانه بودن امور، به همسویی آنها با نظام ارزشی فرد یا قرارداد بازمی‌گردد. در واقع چنانچه ارزش را به‌عنوان هدف و منفعی در نظر گیریم که باعث انگیزش در قرارداد می‌شود، عشق به پول نیز به‌مانند باورها و علایقی که فرد را در مسیر اهداف خود هدایت می‌کند، می‌تواند در زمره ارزش‌های فردی به‌شمار آید. بر این اساس چنین می‌نمایند که اگر قرارداد اهمیت بسیاری برای کارکردن و دستیابی به پول قائل باشند، چنانچه دستاوردهای حاصل از کار، پول و پیشرفت و موفقیت مورد انتظار آنها باشد، طبعاً شرایط دنیا را عادلانه تلقی خواهند کرد و اگر با وجود چنین تمایلاتی پول و پیشرفت و موفقیت عایدشان نشود، بی‌شک دنیا را ناعادلانه ارزیابی خواهند کرد. بنابراین در این پژوهش بدین نکته می‌پردازیم که بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و عشق به پول در ابعاد موفقیت، برانگیزانندگی، پیشرفت و غنی بودن، رابطه وجود دارد. در همین راستا، فرضیه‌های پژوهش بدین شکل صورت‌بندی شده است:

فرضیه اول: ترکیبی از ابعاد عشق به پول (اهمیت، موفقیت، برانگیزانندگی و توانگری یا غنی بودن) قادر به پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه است.

فرضیه دوم: ترکیبی از ابعاد عشق به پول (اهمیت، موفقیت، برانگیزانندگی و توانگری یا غنی بودن) قادر به پیش‌بینی باور به دنیای ناعادلانه است.

روش پژوهش

روش پژوهش از نوع همبستگی و در قالب تحلیل رگرسیون است؛ تحلیلی که در آن، باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه به‌عنوان متغیر ملاک و ابعاد علاقه‌مندی به پول (اهمیت، موفقیت، برانگیزانندگی و غنی بودن) به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین در نظر گرفته شده است. جامعه آماری

این پژوهش، از تلامی زنان و مردان بزرگسال (حدود 20 سال به بالا) شهر اصفهان تشکیل شده است. جامعه آماری بزرگسال از این روی در نظر گرفته شد که لازم بود عشق به پول به‌طور نسبی در آنها وجود داشته باشد. نمونه پژوهش را 900 نفر (450 زن و 450 مرد) تشکیل داده‌اند که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای، از خیابان‌ها، کوچه‌ها و سپس منازل مستقر در کوچه‌ها نمونه‌گیری شدند. مراحل نمونه‌گیری بدین گونه بود که از روی نقشه شهری اصفهان، ابتدا تعدادی خیابان از مناطق شمال، جنوب، غرب و شرق نمونه‌گیری شد و سپس از هر خیابان حدود پنج مرد و زن بالای 20 سال برای پاسخگویی به پرسشنامه‌های پژوهش انتخاب گشتند.

ابزارهای پژوهش

1. پرسشنامه عشق به پول: برای سنجش عشق به پول، از پرسشنامه 17 سؤالی عشق به پول تانگ و چیو (2003) استفاده شد. این پرسشنامه دارای چهار زیرمقیاس است: میزان اهمیت‌ی که فراد برای پول قائل‌اند (اهمیت)، تلقی پول به‌عنوان نشانه موفقیت (موفقیت)، پول به‌عنوان عاملی انگیزشی (برانگیزاندگی) و مطلوب بودن غنای حاصل از پول داشتن (توانگری یا غنای پولی). این چهار عامل از طریق تحلیل عاملی تأییدی¹ تأیید گشت و آلفای کرونباخ آن نیز در حدود 0/86 گزارش شد. شواهد پایایی این پرسشنامه و ابعاد آن در جدول شماره یک آمده است.

2. پرسشنامه باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه:² برای سنجش باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه از پرسشنامه 20 سؤالی رابین و پپلاو (1973 و 1975) استفاده شد که براساس تحقیقات داخلی و خارجی (گل‌پرور، 1389؛ فرنهام و پروکتر، 1989) دو زیرمقیاس مستقل آن مورد تأیید قرار گرفت. گل‌پرور (1389) شواهد روایی و پایایی این پرسشنامه را در گروه نمونه‌ای بالغ بر 1450 نفر بررسی نموده است. یازده سؤال این پرسشنامه باور به دنیای عادلانه و نه

1. Confirmatory factor analysis.
2. Just and unjust world beliefs.

سؤال آن نیز باور به دنیای ناعادلانه را می‌سنجد. درعین حال، مقیاس پاسخگویی این پرسشنامه، پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم = 1 تا کاملاً موافقم = 5) است و افزایش نمره‌ها در دو زیر مقیاس نیز نشان دهنده باور به دنیا به‌عنوان مکانی عادلانه یا ناعادلانه است. شواهد پایایی این پرسشنامه در جدول شماره یک آمده است. ناگفته نماند تحلیل عاملی اکتشافی¹ با چرخش واریماکس²، روی سازه³ پرسشنامه‌های پژوهش را محرز ساخت.

جدول (1) شواهد مربوط به پایایی پرسشنامه‌های مورد استفاده در پژوهش

ردیف	شواهد	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ	ضریب اسپیرمن براون	ضریب گاتمن
1	اهمیت (پول چیز مهمی است)	5	0/79	0/75	0/74
2	موفقیت (پول نشانه موفقیت است)	4	0/81	0/8	0/8
3	برانگیزانندگی (پول موجب انگیزه می‌شود)	4	0/77	0/74	0/74
4	غنی بودن (غنی بودن ناشی از پول، خوب است)	4	0/8	0/79	0/79
5	باور به دنیای عادلانه	11	0/72	0/68	0/67
6	باور به دنیای ناعادلانه	9	0/71	0/69	0/69

داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش با استفاده از تحلیل رگرسیون همزمان و گامبه‌گام و ضریب همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفت. این عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری - رایانه‌ای SPSS⁴ صورت پذیرفته است. از رگرسیون گامبه‌گام به این دلیل استفاده شده که در پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه، به دنبال تعیین سهم انحصاری متغیرهای پیش‌بین (ابعاد عشق به پول) بوده‌ایم.

1. Exploratory factor analysis.
2. Varimax rotation.
3. Construct validity.
4. Statistical Package for Social Sciences.

یافته‌های پژوهش

در جدول شماره دو میانگین، انحراف معیار و همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهشی آمده است.

جدول (2): میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین ابعاد عشق به پول و باور

به دنیای عادلانه و ناعادلانه

ردیف	باورهای دنیای عادلانه و اخلاق کاری		باورهای دنیای ناعادلانه
	باورهای دنیای عادلانه	باورهای دنیای ناعادلانه	
1	اهمیت (پول چیز مهمی است)	ضریب همبستگی	0/096**
2	موفقیت (پول نشانه موفقیت است)	ضریب همبستگی	0/146**
3	برانگیزاندگی (پول موجب انگیزه می‌شود)	ضریب همبستگی	0/136**
4	غنی بودن (غنی بودن خوب است)	ضریب همبستگی	0/088**

** P<0/01

چنان‌که در جدول شماره دو دیده می‌شود، باور به دنیای عادلانه فقط با موفقیت ($r=0/146$ و $P<0/01$) و اهمیت ($r=0/096$ و $P<0/01$) دارای ارتباط مثبت و معناداری است. باور به دنیای ناعادلانه نیز با اهمیت ($r=0/149$ و $P<0/01$)، موفقیت ($r=0/164$ و $P<0/01$)، برانگیزاندگی ($r=-0/136$ و $P<0/01$) و غنی بودن ($r=0/088$) دارای رابطه منفی و معنادار است. در جداول شماره سه تا شش نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون هم‌زمان و گام‌به‌گام ارائه شده است.

جدول (3) ضرایب همبستگی چندگانه در تحلیل رگرسیون هم‌زمان و گام‌به‌گام

بین عشق به پول و باور به دنیای عادلانه

معناداری	ضریب F	خطای استاندارد				شاخص‌های آماری	رگرسیون
		خطای استاندارد	مجدور ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی		
		خطای استاندارد برآورد	چندگانه تعدیلی	چندگانه	چندگانه	الگو	

0/000	476 12	8/748	0/03	0/032	0/180	اهمیت+موفقیت + برانگیزانندگی	گام به گام
0/000	816 32	0/788	0/021	0/021	0/146	موفقیت (پول)	گام به گام
0/000	876 20	8/765	0/026	0/027	0/165	اهمیت (پول)	
0/000	995 15	8/751	0/029	0/031	0/176	برانگیزاننده(پول)	

چنان‌که در جدول شماره سه دیده می‌شود، توان پیش‌بینی اهمیت، موفقیت و برانگیزانندگی برای باور به دنیای عادلانه، معنادار ($F=12/476$ و $P<0/01$) است. ضریب همبستگی چندگانه در رگرسیون هم‌زمان $0/18$ بوده که حاکی از آن است که $3/2$ درصد واریانس باور به دنیای عادلانه از طریق اهمیت، موفقیت و برانگیزانندگی قابل تبیین است. رگرسیون گام‌به‌گام نیز همان الگوی رگرسیون هم‌زمان را تأیید می‌کند؛ با این تفاوت که به ترتیب موفقیت، اهمیت و برانگیزانندگی دارای بالاترین توان تبیین برای واریانس باور به دنیای عادلانه ($3/1$ درصد) بوده‌اند.

جدول (4): ضرایب استاندارد و غیر استاندارد در تحلیل رگرسیون هم‌زمان و گام‌به‌گام برای پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه

معناداری	مقدار t	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب غیر استاندارد		شاخص‌های آماری مقادیر ثابت و متغیرها	گام به گام
			خطای استاندارد	β		
0/000	35/188	-	1/116	39/266	مقدار ثابت	هم‌زمان
0/004	2/912	0/104	0/08	0/233	اهمیت (پول)	
0/000	5/693	0/181	0/088	0/502	موفقیت (پول)	
0/000	2/751	0/091	0/093	0/255	برانگیزانندگی (پول)	گام به گام
0/000	35/570	-	1/096	38/973	مقدار ثابت	
0/000	5/547	0/175	0/087	0/483	موفقیت (پول)	

0/000	_3/697	_0/122	0/074	_0/274	اهمیت (پول)
0/014	2/468	0/078	0/089	0/22	برانگیزانندگی (پول)

بر پایه جدول 4، دو معادله از طریق رگرسیون هم‌زمان و گام‌به‌گام برای پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه به دست آمده است.

$$1. \text{ «برانگیزانندگی» } 0/255 + \text{ «موفقیت» } 0/502 + \text{ «اهمیت» } 0/233 - 39/266$$

= باور به دنیای عادلانه (رگرسیون هم‌زمان)

$$2. \text{ «برانگیزانندگی» } 0/22 + \text{ «اهمیت» } 0/274 - \text{ «موفقیت» } 0/483 + 38/973 =$$

باور به دنیای عادلانه (رگرسیون گام‌به‌گام)

جدول (5): ضرایب همبستگی چندگانه در تحلیل رگرسیون هم‌زمان و گام‌به‌گام

بین عشق به پول و باور به دنیای ناعادلانه

معداری	ضریب F	خطای استاندارد برآورد	مجذور ضریب همبستگی چندگانه تعدیلی	مجذور ضریب همبستگی چندگانه	ضریب همبستگی چندگانه	شاخص‌های آماری		رگرسیون
						الگو	اهمیت + موفقیت	
0/000	13/514	6/571	0/032	0/035	0/187	اهمیت + موفقیت	گام‌به‌گام	
0/000	41/161	6/592	0/026	0/027	0/164	موفقیت (پول)	گام‌به‌گام	
0/000	24/646	6/577	0/031	0/032	0/179	اهمیت (پول)	گام‌به‌گام	

بر اساس این جدول، اهمیت و موفقیت دارای توان پیش‌بینی معنادار برای باور به دنیای ناعادلانه ($P < 0/01$ و $F = 13/514$) هستند. این دو متغیر با ضریب همبستگی چندگانه 0/187 می‌توانند 3/5 درصد از واریانس باور به دنیای ناعادلانه را تبیین کنند. رگرسیون گام‌به‌گام نیز این دو متغیر را به‌عنوان متغیرهای دارای توان پیش‌بینی معنادار معرفی نمود. است، اما با این تفاوت که ابتدا موفقیت (2/7 درصد) و سپس اهمیت (0/5 درصد) در مجموع حدود 3/2 درصد دارای توان تبیین واریانس باور به دنیای ناعادلانه بوده‌اند.

جدول (6): ضرایب استاندارد و غیر استاندارد در تحلیل رگرسیون هم‌زمان

و گام به گام برای پیش‌بینی باور به دنیای ناعادلانه

معناداری	مقدار t	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب غیراستاندارد		شاخص‌های آماری مقادیر ثابت و متغیرها	الگو
			خطای استاندارد	β		
0/000	1672 45	-	0/838	38/282	مقدار ثابت	هم‌زمان
0/016	2/410	0/086	0/06	0/145	اهمیت (پول)	
0/000	3/508	0/111	0/066	0/232	موفقیت (پول)	
0/000	1302 50	-	0/756	38/021	مقدار ثابت	گام به گام
0/000	3/868	0/117	0/063	0/244	موفقیت (پول)	
0/005	2/818	0/085	0/051	0/145	اهمیت (پول)	

براساس آنچه در جدول 6 گزارش شده، معادلات رگرسیون برای پیش‌بینی باور به دنیای

ناعادلانه بدین شرح است:

1. «موفقیت» $0/232 -$ «اهمیت» $0/145 -$ $38/282 =$ باور به دنیای ناعادلانه

(رگرسیون هم‌زمان)

2. «اهمیت» $0/145 -$ «موفقیت» $0/244 -$ $38/021 =$ باور به دنیای ناعادلانه

(رگرسیون گام به گام)

نتیجه

براساس محتوای باور به دنیای عادلانه که ماهیت ارزشی و اخلاقی به خود می‌گیرد، این انتظار اولیه مطرح است که بین باور به دنیای عادلانه و ابعاد عشق به پول رابطه‌ای منفی و بلکه اساساً رابطه‌ای وجود ندارد. در مقابل نیز این‌گونه به نظر می‌رسید که هرچه باور به دنیای ناعادلانه نیرومندتر می‌شود، تمایلات معطوف به عشق به پول نیز تا حدی بیشتر می‌گردد. این بدین معناست که بین باور به دنیای ناعادلانه و ابعاد عشق به پول رابطه‌ای منفی وجود دارد. با این همه، این انتظارات براساس آنچه در جدول 2 ارائه شد، چندان تحقق نیفت؛ چراکه باور

به دنیای عادلانه، بیشتر مبتنی بر شرایط و تفکرات فراد در دنیای مادی است. بر پایه این پژوهش، باور به جهان آخرت عادلانه - به عنوان باوری متعالی تر و معنوی تر - با عشق به پول می تواند پیوند منفی نشان دهد. به هر روی، شواهد در خوری از سوی محققان طی چند دهه اخیر در مورد پول و نقشها و معانی آن به دست داده شده که براساس آن، پول فقط عاملی برای مبادله و ابزار اقتصادی نیست. بلکه فزون بر کارکردهای اقتصادی آشکار، دارای کارکردهای اجتماعی و روانی خاصی نیز هست. برای نمونه، یکی از کارکردهای روانی پول نزد فراد، حس امنیت و آزادی از قیود فقر و نداری است. از سویی دیگر، نگرشهای معطوف به پول از سه بعد شناختی، فکری و عاطفی - رفتاری دارای تلویحات بسیاری است.

شواهد خارج از ایران نشان می دهد که بسیاری از زنان و مردان، اهمیت زیادی برای پول قائل اند و بسیاری نیز آن را نماد و نشانه موفقیت می شمارند. در کنار این دو بعد، شمار زیادی از فراد، پول را عاملی انگیز بخش و جهت دهنده می دانند و بر همین اساس احساس می کنند که توانگری و غنای ناشی از ثروت و پول فراوان برای آنها لذت بخش است. در واقع چهار بعد اهمیت، موفقیت، برانگیزانندگی و غنای ناشی از پول، چهار بعد نگرشی است که تانگ و همکاران (2002 و 2003) بر پایه آن، پرسشنامه عشق به پول را ساخته و در بیش از 30 کشور جهان آن را بررسی نموده اند. فزون بر این، براساس نظریه دنیای عادلانه (لرنر، 1980؛ لرنر و میلر، 1978) انسانها نیاز اساسی دارند که دنیا را مکانی تصور نمایند که در آن فراد خوب، به دستاوردها و نتایج نیک و انسانهای بد نیز به نتایج و دستاوردهای بد، دست می یابند. اگر پول نماد موفقیت و عاملی مهم و مطلوب باشد، به طور طبیعی باید با باور به دنیای عادلانه مرتبط باشد.

این ارتباطات در پژوهش حاضر از طریق تحلیل رگرسیون مورد بررسی قرار گرفت و نتایجی بدین شرح به دست آمد: در پیش بینی هم زمان و گام به گام، باور به دنیای عادلانه از طریق ابعاد عشق به پول، فقط سه بعد موفقیت، اهمیت و برانگیزانندگی - از نگرشهای معطوف به پول - قادر به پیش بینی این نوع باورها بودند (جدول 3). این نتیجه آن گونه که

پیش‌بینی می‌شد، حاکی از نقش عشق به پول در باور به دنیای عادلانه است. به بیانی دیگر، ابتدا چنین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که افراد برحسب توجه و نگرشی که نسبت به پول دارند (به ویژه میزان اهمیت در نظر گرفته شده برای پول، تلقی پول به‌عنوان نشانه موفقیت و اینکه پول عاملی انگیزشی برای تلاش و کار است)، در باب عادلانه یا ناعادلانه بودن شرایط دنیا به داوری می‌پردازند.

در هر حال بر پایه شواهد حاصل از این تحقیق، عشق به پول به‌عنوان عنصری ارزشی - اقتصادی، بخشی از داوری افراد در باب عادلانه بودن دنیا را جهت‌دهی می‌کند. البته این میزان حدود 3/2 درصد از واریانس باور به دنیای عادلانه بود. بنابراین همسو با الگوی حفاظت ارزشی اسکیتکا (2002) می‌توان نتیجه گرفت که هرچه افراد پول را بیشتر نماد موفقیت بدانند و برای آن ارزش و اهمیت و نقش برانگیزانندگی بیشتری قائل باشند، دنیا را نیز عادلانه‌تر مورد داوری قرار می‌دهند. به بیانی دیگر، چنانچه عشق به پول را ارزشمند بدانیم، اگر شرایط دنیا به‌گونه‌ای باشد که افراد را به دستاوردهای پولی و مالی مورد نظر آنها برساند، در این صورت آنها نیز دنیا را عادلانه داوری می‌کنند، ولی اگر چنین نباشد، چندان آن را واجد عدالت نمی‌دانند. البته شاید این تفسیر نیز مطرح باشد که دنیا دارای شرایط عادلانه‌ای است؛ چراکه در آن پول مهم و نشانه موفقیت است و عاملی انگیزشی به‌شمار می‌رود. بنابراین کسانی که بر اثر جاذبه‌های ثروت و پول و اهمیتی که برای آن قائل‌اند، تلاش می‌کنند و سرانجام به موفقیت می‌رسند، موفقیتی که نصیبشان شده، عادلانه است.

اما بخش دیگر شواهد حاکی از آن بود که موفقیت و اهمیت نیز قادر به پیش‌بینی باور به دنیای ناعادلانه‌اند. توان این دو بُعد علاقه‌مندی به پول برای تبیین باور به دنیای ناعادلانه حدود 3/2 درصد بود. البته این شواهد بیانگر آن بود که هرچه افراد اهمیت بیشتری برای پول قائل باشند و بیشتر آن را نشانه موفقیت بدانند، شرایط دنیا را ناعادلانه‌تر مورد داوری قرار خواهند داد. این یافته، از یک سو نتیجه‌گیری مربوط به باور به دنیای عادلانه را مبنی بر اینکه اگر افراد در اثر پول برانگیخته به کار سخت شوند (هم به لحاظ اهمیتی که برای آن قائل هستند و هم به لحاظ اینکه پول یک عامل برانگیزاننده و نیروی محرکه رفتار است) و

بعد از آن هم در اثر تلاش و کار سخت به پول و ثروت و به اصطلاح موفقیت دست پیدا کنند، امری کاملاً منصفانه است همسویی نشان می‌دهد در واقع درون‌مایه این ارتباط احتمالاً پیوندی ذهنی است که از یک سو بین شایستگی و پول‌دار شدن وجود دارد و از دیگر سو مبتنی بر این باور است که اگر دنیا به تلاش و انگیزه‌های فراد بی‌توجهی کند و پول و ثروت کفای و رضایت‌بخش در اختیار آنها قرار ندهد، با آنها غیرمنصفانه رفتار کرده است.

در هر حال شواهد حاصل از این تحقیق تا تکرار تحقیقات دیگر در مناطق و شهرهای دیگر، باید به‌عنوان شواهد اولیه (نه قطعی) در نظر گرفته شود. از سوی دیگر، می‌باید در سطح کلان بین گروه‌های نمونه متنوع و بزرگ از شهرها و مناطق مختلف با شاخص‌های سرمایه اجتماعی (نظیر همکاری و یاری‌رسانی)، باور به دنیای عادلانه مورد بررسی قرار گیرد تا مشخص شود آیا باور به دنیای عادلانه می‌تواند منجر به تقویت میزان سرمایه اجتماعی در مناطق و شهرهای مختلف شود یا خیر. این پیشنهاد بیشتر بدین لحاظ مطرح می‌شود که پول به‌عنوان ارزشی اقتصادی بیشتر بر محور منافع شخصی است. به‌نظر می‌رسد که برجسته‌شدن نقش پول و نگرش‌های معطوف به آن می‌تواند افراد را در راستای منافع خود - بدون توجه به منافع دیگران - سوق دهد. در تداوم چنین زنجیره‌ای قهراً افراد برای افزایش سطح شاخص‌های سرمایه اجتماعی - که معطوف به پیوند همکاری و نوع دوستانه است - چندان حاضر به مشارکت نخواهند بود؛ امری که می‌تواند نگرانی‌هایی پدید آورد و به‌نظر می‌رسد که در مواردی شواهد آن در سطح جامعه نیز وجود دارد.

در پایان باید بدین نکته توجه داشت که براساس آموزه‌های دین مبین اسلام، آنچه بیش از پیش برای مسلمانان باید اهمیت داشته باشد، چشم‌دوختن به دستاوردهای پایدار اخروی است نه دنیوی. بدین جهت می‌توان گفت در دین مبین اسلام به‌جای دنیا، به آخرت و دستاوردهای آن اهمیت بیشتری داده می‌شود. از همین روی در میان مسلمانان باید سازهای دیگری نظیر باور به دنیای عادلانه اسلامی و باور به آخرت عادلانه از سوی اندیشمندان مورد بررسی قرار گیرد. این سازها به‌عنوان متغیرهایی که در ایران از بار ارزشی و اخلاقی عمده‌ای برخوردارند، می‌توانند پیوند بین تمایلات دنیوی و مادی (نظیر تمایل به پول و ثروت) را

متفاوت با پیوند بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و عشق به پول - که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند - تحت‌تأثیر قرار دهند.

منابع و مأخذ

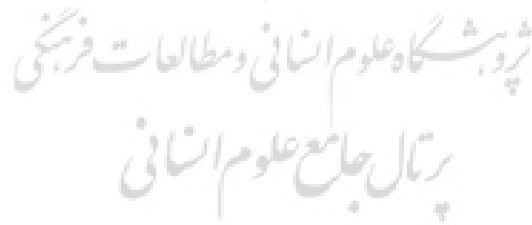
1. توتونچیان، ایرج و حسین عیوضلو، 1379، «کاربرد نظریه عدالت اقتصادی در نظام اسلامی توزیع ثروت و درآمد»، *مجله تحقیقات اقتصادی*، ش 57، ص 132 - 97.
2. سبحانی، حسن و محمد رضوی، 1383، «استخراج اصول حاکم بر ایده عدالت در آراء امام خمینی»، *مجله تحقیقات اقتصادی*، ش 65، ص 108 - 77.
3. صدر، سید علیرضا، 1388، «عدالت متعالی»، *فصلنامه سیاست*، س 1، ش 39، ص 195 - 175.
4. علیخانی، علی‌اکبر، 1382، «عدالت قرآنی در اندیشه نصر حامد ابوزید»، *مقالات و بررسی‌ها*، ش 74، ص 138 - 121.
5. علیخانی، علی‌اکبر، 1386، «برابری و نابرابری سیاسی در اندیشه سیاسی امام علی (علیه السلام)»، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، س 1، ش 3، ص 89 - 67.
6. فرنهام، آدریان و مایکل آرگیل، 1384، *روانشناسی پول*، ترجمه شهلا یاسایی، تهران، جوانه رشد.
7. گلپرور، محسن و محمد اکبری، 1388، «باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه: نگاهی بر تفاوت‌های دیدگاهی برحسب متغیرهای جمعیت‌شناختی»، *روانشناسی و دین*، س 2، ش 4، ص 142 - 119.

8. گلپرور، محسن و سارا جوادی، 1386، «الگوی ارتباطی بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با شاخصهای بهداشت روانی: الگوی معادلات ساختاری»، *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، س 8، ش 31 و 32، ص 109 – 122.
9. گلپرور، محسن و حمیدرضا عریضی، 1386، «اعتباریابی همزمان پرسشنامه‌های باورهای دنیای عادلانه»، *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان*، س 4، ش 25، ص 193 – 212.
10. گلپرور، محسن، 1389، «ساختار عاملی پرسشنامه رابین و پپلاو در ایران: تمایزی بر باورهای دنیای عادلانه و ناعادلانه»، *مجله اندیشه و رفتار* دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، س 5، ش 18، ص 20 – 7.
11. گلپرور، محسن، منوچهر کامکار و سارا جوادی، 1386، «رابطه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با سلامت عمومی، رضایت از زندگی، عاطفه مثبت و منفی و افکار خودکار»، *فصلنامه دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، س 9، ش 31، ص 68 – 39.
12. Dalbert, C, 2001, *The justice motive as a personal resource: dealing with challenges and critical life events*, New York, Plenum Press.
13. Deci, E.L., Koestner, L., & Ryan, R.M, 1999, A meta-analytic review of experiments examines the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin*, 125(6), 627-668.
14. Furnham, A, 2003, Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*, 34 (5), 795-817.
15. Furnham, A., & Procter, E, 1989, Belief in a just world: Review

- and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.
16. Gupta, N., & Shaw, J.D., 1998, Let the evidence speak: Financial incentives are effective! *Compensation Benefits Review*, 30 (2), 26-32.
 17. Herzberg, F., 1987, One more time: how do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 65(5), 109-120.
 18. Hom, P.W., & Griffet, R.W., 1995, *Employee turnover*. South-Western College Publishing, Cincinnati, OH.
 19. Lea, S.E.G., Tarpy, R.M., & Webley, P., 1987, *The individual in the economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
 20. Lerner, M.J., 1980, *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum Press.
 21. Lerner, M.J., & Miller, D.T., 1978, Just world research and the attribution Process: looking back and ahead. *Psychological Bulletin*, 85 (5), 1030-1051.
 22. Rubin, Z., & Peplau, L.A., 1973, Belief in a just world and reactions to another's lot: A Study of participants in the national draft lottery. *Journal of Social Issues*, 29 (4), 73-93.
 23. Rubin, Z., & Peplau, L.A., 1975, Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*, 31(3), 65-90.
 24. Skitka, L.J., 2002, Do the means always justify the ends, or do the ends sometimes justify the means? A value protection model of justice reasoning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28 (5), 588-597.
 25. Tang, T.L. P., & Chiu, R.K., 2003, Income, money ethic, pay satisfaction, commitment, and unethical behavior: is the love to money the root of evil for Hong Kong employees? *Journal of Business Ethic*, 46 (1), 13-30.
 26. Tang, T.L.P., Akadne, A., Alzubaidi, A.S., Borg, M.G., Cheng,

B.S., Chiu, R.K., Jen, C.K., Kazem, A.M., Lim, V.K.G., Malovics, E., Osagie, J.E., Pholsward, R., Sardzoska, E., Stembridge, A.F., Sutarso, T., Tang, T.L.N., Teo, T.S.H., & Vlerick, P, 2002, Incomes, money ethic, pay satisfaction, commitment, and unethical behavior: A study of 12 countries. *Paper presented at the Annual Meeting of the Academy of Management, Denver, Co.*

27. Tang, T.L.p., Sutarso, T., Akande, A., Allen, M.W., Alzubaidi, A.S., Ansari, M.A., Anthony, N.U.O., Arias-Galici, F., Borg, M.G., Charles-pauvers, B., Cheng, B.S., Chin, R.K., Codoban, I., Canova, L., D.U, L.Z., Higgs, R.C., Jen, C.K., Kim, K., Luna-Arocas, R., Kazem, A.M., Lim, V.K.G., Malovics, E., oreira, A., Osagie, J.E., Osman-Gani, A., Pitariu, H.K., Pereira, F.C., Pholsward, R., Polic, M., Manganelli, A.M., Sardzoska, E., Stembridge, A.F., Tang, T.L.N., Teo, T.S.H., Tombolani, M., Trontetj, M., Urbain, C., & Vlerick, P, 2003, The love of money: measurement invariance across 26 cultures. *Paper presented at the 63rd Academy of Management Annual Meeting, Seattle, WA.*

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرښکته
پرتال جامع علمون انساني